

# KAS OLEME ÕIGEL TEEL?

Juba üle kahekümne aasta tegutseb eesti kool paguluses. Paguluse algpäevil lootsime, et mõne aastaga on maailmas õigus jälle jalule seatud, ning võime koju tagasi pöörduda. Võõrsilolekut pidasime lühikeseks ooteajaks. Selle ooteaja kestel tuli korraldada hariduse andmist eesti lastele ja noortele. Peatselt leiamegi eesti koole tegutsemas igal pool, kuhu eestlasi suuremal hulgal endale peatuspaiga oli leidnud, küll laagrites ja väljaspool, täisajaliste ja osaaajaliste koolidena. Domineeriva koolitüübina väheste allesjäänud täisajaliste koolide kõrval näitab eesti täienduskool kõigil mandritel ikka veel elujõudu.

Kuid nüüd, kus meie peatses tagasipöördumise lootuses oleme pettunud, võõrsilolek kipub kaotama oma ooteaja iseloomu ning nii mitmedki on kaotanud lootuse kunagisse tagasipöördumisse, tekib küsimus, kas on ikka veel õige, et saadame oma lapsi eesti kooli ja kasvatame neid eesti rahvuslikus vaimus kodus, noorte organisatsioonides ja muude rahvuslike ürituste kaudu. Vahest teeme seda ainult inertsusest, mitte suutes ümber orienteeruda vastavalt muutunud olukorrale. Või on rahvuslikuks kasvatuseks siiski veel oluline vajadus?

Püüame käesolevaga küsimust vaadelda kolmest olulisest aspektist: pedagoogilisest, rahvuspoliitilisest ja praktilisest seisukohast.

Lähtudes pedagoogilisest vaatekohast, seisame kõige pealt põhimõttelise küsimuse ees: kas rahvuslik kasvatus kui niisugune moodustab vajaliku osa üldises kasvatuses, või on see tarbetu lisand, kui mitte koguni pahe? Läheks liiga pikale anda ülevaadet sellest, mis rahvuslikust kasvatusest aegade jooksul on räägitud ja kirjutatud. Lühike kokkuvõtte sellest on, et kasvatus ei saagi olla teisiti kui rahvuslik. Kui vanemal generatsioonil, kes teostab kasvatust, on mingi rahvuslik omapära, siis annab ta seda paratamatult edasi ka pealekasvavale generatsioonile. Käbi ei kuku kännust kaugele. Neid ideaale, mida teatud ühiskond



taotleb, püütakse edasi istutada järgnevasse generatsiooni, selles peitub kasvatus olemus. Juba sellega, et laps õpib emakeelena teatud rahvuse keele, on ta esimeses järjekorras viidud seosesse selle rahvusega. Tänapäeva inimkond jaguneb eeskätt rahvusühiskondadeks. Kasvava noore kogu minevik ja tulevik on seotud vastava rahvusühiskonnaga, ta on nagu orgaaniline osa sellest. Kui tahetakse noort teatud rahvusliku kasvatus mõjust välja lülitada, siis peaksime ta paigutama mõne teise rahva hulka, kus ta saaks ikkagi rahvusliku kasvatus, ainult teise rahva oma.

On ilmne, et kasvatus on paratamatult rahvuslik seni kuni seda teostavad rahvuslikud ühiskonnad. Kas pooldada rahvuslikku kasvatust või eitada seda, oleneb järelikult sellest, kas pooldame rahvusühiskondade olemasolu või mitte.

Kui ühenduses Hitleri natsismiga rahvusluse idee kannatas mõningaid tagasilööke, siis tänapäeval võime jälle konstateerida selle tõusu. Sotsialistlikud-kommunistlikud ideed ei ole suutnud hävitada rahvuslust, vaid ka kommunistlikkudes maades tõstab rahvuslus üha rohkem pead. Rahvuslus on ilmselt tugevam kui sotsialistlik ideoloogia. Selle loomulikuks põhjuseks on rahvusluse vitaalne alus. Iga elusolend võitleb enda olemasolu eest. Perekond, rahvus, inimkond on laiendatud "mina" avarduvad astmed, mille eest terve vaistuga inimene samuti võitleb.

Rahvus on loomulikuks ühikuks, milledest koosneb inimkond ning mille kaudu toimub inimkonna kultuuriline areng. Et selle juures tekib rahvuste vahel mõnikord konflikte, sõdu ja teisi tülitsemisi, on kahjuks tõsi, kuid kasvab ka rahvusvaheline koostöö ning tugevnevad rahvaste vastastikuseid suhteid koordineerivad organid, mis annab lootust, et tulevikus rahvuse pahed oma teravuse kaotavad, ja kõik rahvad võivad sõbralikus koostöös ja võisteldes võidelda inimkonna rikkalikuma tuleviku eest. On vaevalt usutav, et inimkonna jagunedes rahvuste asemel teissugustesse osadesse viimaste vahel pinget ja konflikte kaoks. Vaevalt oleks see soovitatavgi, sest sellele järgneks loodus ning kannataks üldine edu.



Üksikisik, rahvus kui ka inimkond vajavad oma tegutsemiseks ideaale. Nende puudumisel kaoks elumõte ja koos sellega ka elujõud. Kuna rahvuslik ideoloogia, nagu eelpool öeldud, on tugeva läbilöögijõuga ning on oma vitaalse aluse tõttu kergesti elustatav, ning rahvused on selleks vahepealseks astmeks, mille kaudu inimmass organiseerub inimkonnaks ja kelle panustest akkumuleerub inimkonna kultuur, siis ei ole midagi loomulikumat, kui et rahvusluses näha seda kandvat ideoloogiat, mille ümber koonduvad teatud rahva ühiskondlikud püüded, tehes seega rahvast rahvuse.

Sellisel nähtuna omab rahvuslus loomulikult ka väärika koha järeltulevate generatsioonide kasvatuses. Selle juures tuleb rahvuslust õieti mõista. Rahvus on osa inimkonnast ja inimkond on üle rahvuse. Ei saa seepärast suhtuda teistesse rahvustesse põlastusega, või püüdega neid hävitada, vaid tuleb tunnustada nende väärtust sama inimkonna liikmetena ning näha neis kaasvõitlejaid inimkonna väärika tuleviku eest. Tee inimkonna hüvangule kulgeb rahvuste kaudu.

Olles andnud rahvuslusele tähtsa koha kasvatusideaalis, tuleb selle kõrval veel alla kriipsutada rahvustunde olulist osa kasvatusprotsessis. Nimelt psühholoogilisest küljest vaadatuna on kasvatus nende eelduste ja jõudude aktiveerimine, väljaarendamine ja organiseerimine, mis lapses endas peituvad. Laps areneb ainult tema enda tegevuse kaudu. Kasvataja peamine ülesanne on lapse enda tegevust tema enda arendamiseks virgutada ja juhtida. Kasvataja raskeim ülesanne on leida ja suuta küllaldaselt aktiveerida neid jõuallikaid, mis kasvandikku endaarendamisele õhutavad. Üheks selliseks jõuallikaks on rahvustunne. Rahvuslus, lähtudes vitaalsest alusest, moodustab vaimsele tasemele jõudes rahvusliku ideoloogia ning leiab oma psühholoogilise kajastuse ja sadestuse rahvustundes. Viimane loob püsiva emotsionaalse aluse rahvusideoloogiale ning on sellena tugevaks teguriks inimese tegevuse motiveerimisel.

Iga rahvustundest elustatud noor tahab kujuneda tunnustatud liikmeks oma rahvaskaaslaste hulgas ning kaasa aidata oma rahvuse edukusele ja kuulsusele. See



tahe virgutab teda tema endaarendamise püüetes. Rahvustunde õhutamise omab seega väärtust kui üks tegur, mis aitab luua kasvandikus endaarendamiseks vajalikku energiat, nagu seda on vaimsete huvide äratamine, võistlustahte elustamine j.t.

Oleme seega põhimõtteliselt tunnustanud rahvusliku kasvatuse kui niisuguse väärtust, kuid jääb veel vastata meie eriküsimusele, s.o. kuidas suhtuda rahvusliku kasvatuse küsimusse paguluses.

Jättes esilagu kõrvale rahvuspoliitilise lähtekoha, võiksime küsida, kas ei ole pedagoogiliselt õigem lasta oma lastel sulada kokku asukohamaa noortega, nii et neist saaksid jäägitult vastava rahvuse liikmed. Kas ei ole see ainult jonni ajamine, et elades teise rahva hulgas, püüame ikkagi säilitada oma rahvust ka järgnevates generatsioonides? Tõsi, selles võib olla paljugi jonni, kuid selle jonni taga peituv vaist on siiski õigel teel.

Ei ole usutav, et oleks võimalik kasvatada pagulasnoort jäägitult rootslaseks, inglaseks või mõne teise rahvuse liikmeks, välja arvatud vahest juhud, kus laps juba väikelapsena satub võõraste hulka, ilma et ta oma tõelisest päritolust saaks kunagi teadlikuks. Kui mõni lapsevanem püüaks oma laste eest oma rahvuslikku päritolu varjata, oleks sellest rohkem tüli kui kasu. Varem või hiljem hakkab laps ose pma päritolu vastu huvi tundma, kes ja kus olid ta esivanemad, kes on ta sugulased jne. Kui talle siis selgub, et ta päritolult ei kuulu sellesse rahvusse, kuhu ta siiani arvas end kuuluvat, võib tekkida pettumuslik murrang ja hingeline lõhestumine. Ta võib ühenduses sellega tunda moraalselt piina, et ta nagu reetur on elanud kaasa võõrastele ega tea midagi oma tõelistest rahvuskaaslastest. Kui teda lapsena pole kontakti viidud oma rahvusega, eriti kui talle pole õpetatud emakeelt, mis teeb sellise kontaktloomise ka hiljem raskeks, võib nii mõnigi noor tunda end kõigist lahtikistuna, ja kes kaotab kontakti kaasiniimestega. Ta võib kujuneda erakuks ning tõenäoliselt teeb etteheiteid oma vanaemalle, et need teda oma rahvusest on lahti kiskunud.



Kui aga laps on juba algusest peale oma rahvusest teadlik, oskab selle keelt, on kontaktis oma rahvuskaaslastega, tunneb oma rahvuse ajalugu ja kultuuri ning hindab oma rahvust, siis ei ole põhjust arvata, et rahvusküsimuses hiljem võiks tekkida pettumusi. Igatahes suudab meie lakkamatu võitlus iseseisvuse eest, viimase lühikese iseseisvusaja saavutised kui ka meie noorte edukus paguluses igale eesti noorele selgeks teha, et tal ei tarvitseks oma rahvust häbeneda.

Võib muidugi juhtuda, et asukohamaa noored mõnikord suhtuvad vaenulikult pagulasse kui võõrasse, kuid pagulaslaps kannataks selle vaenu all rohkem, kui tal puuduks oma rahvustunne ning sellega ühenduses endausaldus. Rahvustunne seob noort oma rahvuskaaslastega, luues seega teatud psüühilise seljataguse (mõnikord ka füüsilise), mis tõstab endausaldust ja kasvatab kindlustunnet, moodustades psüühilise kilbi väljast tulevate vaenunoolte tagasiheitmiseks.

Võime kokkuvõttes kindlasti väita, et pedagoogilisest seisukohast on rahvusliku kasvatus jätkamine paguluses meie noorte normaalse arengu huvides tungivalt vajalik. Ilma selleta jääks nende iseloomu nõrk koht, mille üle kogu isiksus võib hiljem kokku variseda.

Teine oluline lähtekoht meie rahvusliku kasvatus nõudele on rahvuspoliitika. Meie teame mille all meie kodumaa kannatab. Kes on veel rohkem õigustatud ja kohustatud häält ja kätt tõstma seal valitseva olukorra vastu, kui mitte meie? Kõik võimalused kodumaa vabanemiseks pole veel kadunud ja meie ei tohi neid lootusi enneaegu maha matta. Meie teame, et peale Teist maailmasõda kujunenud poliitiline olukord on suuresti muutunud ja muutub iga päevaga. Keegi ei suuda ette näha, millised pöörded seal võivad tekkida isegi üle öö. Meie peame olema valvel ning peame Eesti taasvabastamise nõuet kogu aeg maailma areenil elavana hoidma, et see kujuneks rahvusvaheliselt tunnustatud nõudeks, mis tuleb teostada, kui kord tuleb Teise maailmasõja tagajärgede lõplik mahamatmine ja rahvaste õiguste jaluleseadmine. Ja kui see ei teostu meie generatsiooni kestel, siis



tuleb selleks võitlust jätkata järgnevatel generatsioonidel. Selleks peame oma noorpõlve ette valmistama.

Kui mõni noor omas suures idealismis leiab, et rahvuslik ideoloogia on liiga kitsarinnaline ja egoistlik, ta tahab olla maailmakodanik ja tegutseda inimkonna huvides, siis ei ole raske talle selgeks teha, et inimkond koosneb rahvustest, ja võidelda ühe rahva vabaduse eest tähendab võidelda ühe osa inimkonna eest. Võidelda eesti rahva vabaduse eest tähendab praegustes oludes võidelda selle osa inimkonna eest, kelle õigused on äsja brutaalselt jalgade alla tallatud ja keda ähvardab häving. Inimsuse huvides on aga kõiki rahvusi säästa koos nende keele ja kultuuriga, et sellega rikastada inimkonna kultuuri. Antakse seadusi ja luuakse asutusi, et kaitsta teatud liiki taimi või loomi väljasuremise eest. Kas siis keegi inimkonna huvide eest võitleja võiks külma südamega pealt vaadata, kuidas hävitatakse üks või teine rahvus. Ei ole seepärast ühtegi väarikamat ülesannet eesti noorele, kui võidelda oma kodumaa ja kodurahva taasvabastamise eest. See on võitlus inimsuse eest.

Vaatleme lõpuks meie rahvusliku kasvatuse väärtust praktilisest seisukohast, s.o. millist kasu või kahju oleks sellest eesti noorele tema tulevases isiklikus eluvõitluses.

Oleks väär näha meie rahvuslikus kasvatuses ainult ohvritoomist isamaa altarile. Kuuluda eesti rahvusgruppi tähendab omada suurel hulgal sõpru üle kogu maailma, kes tarbe korral ei jäta ulatamata oma abistavat kätt. Igaiüks meist võib tuua näiteid, kus rahvuskaaslased talle pakkusid suurima väärtusega abi möödunud rasketel aegadel, või kus ta ise abistas teisi. Seda tehti enamikus mitte seepärast, et oldi isiklikud sõbrad, vaid seepärast, et oldi rahvuskaaslased. Maailma sündmuste areng ei jää<sup>ja</sup> seisma, meie ei saa olla kindlad, et meie rännakud nüüd on lõppenud. Kas ei või ühel päeval ähvardada Rootsit või Austraaliat punane rünnak või Lõuna-Aafrikat mustade oht? Võib tekkida vajadus uuesti asukohamaa vahetamiseks. Kindlasti pakuksid kaasmaalased ka sel puhul oma abi, nagu



nad tegid seda paguluse algpäevil. On suur väärtus omada sõpru, isiklikkude sõprade kõrval ka rahvussõpru. Jäädes eestlasteks kindlustame endile sellise sõprade ringi üle maailma.

Eesti keel on saanud omamoodi maailma-keeleks, mille kõnelejaid leidub kõigis maailma nurkades. See soodustab isiklikkude kontaktide loomist kõikides maades, kui seda üheks või teiseks otstarbeks vajame.

Statistilised andmed näitavad, et eestlaste hariduslik tase on ümbrusest kõrgem, kuna eestlasist õpilaste protsent kesk- ja kõrgemates koolides on suurem kui üldine keskmine. Seetõttu on põhjust arvata, et eestlasi satub üha rohkem juhtivatele positsioonidele, ning saavad sellistena oma rahvuskaaslastele seda enam abiks olla.

Eestlaste rahvusgrupist eemalejäämisega kaotaksime kõik need paremused, kuid ei võidaks midagi selle asemele.

Lõpuks, kuid mitte vähemtähtsana, peame pidama silmas ikka seda, et meie ideaal kord täitub ja Eesti jälle vabaneb. Siis võidakse seista suure pettumuse ees, et isade maa kutsub oma võõrsilolevaid tütreid ja poegi, kuid need ei saa seda vastu võtta, sest puudub see, mis neid ühendab - eesti keel.

Väärrib mainimist, et kõiki eelpoolkäsitletud rahvusliku kasvatuse hüvesid on võimalik saavutada siiski suhteliselt kerge vaevaga. Eesti kodul tuleb jääda selleks mis ta on - eesti keelt kõnelevaks eesti koduks, kes saadab oma lapsi eesti kooli ja laseb neil osa võtta eesti noorte organisatsioonidest. Ka ei tee asukohamaade võimud erilisi takistusi meie rahvuslikule kasvatusele, nagu seda tehakse kodumaal, kuna elame enamikus demokraatlikkudes maades. Neid võimalusi kasutamata jätta, oleks patt meie noorte, meie kodumaa ja inimsuse vastu.

M. Meiusi  
(Sydney)